

VÝZNAM STÁTNÍHO ZKUŠEBNICTVÍ PRO ČSLA

Podplukovník
ing. Stanislav Těšínský, CSc.

V květnu 1972 se konal aktiv pracovníků resortu Úřadu pro normalizaci a měření.

Na programu aktivu bylo zhodnocení současného stavu plnění úkolů XIV. sjezdu KSČ a stanovení hlavních úkolů Úřadu pro normalizaci a měření (dále ÚNM) a organizací zabezpečujících usnesení ÚV KSČ z února 1972.

Cílem aktivu byla specifikace kladů a nedostatků dosavadního vývoje v aspektech významu XIV. sjezdu KSČ pro další rozvoj československé ekonomiky, pro hlavní úkoly pátého pětiletého plánu, zdomakalování soustavy plánování a řízení československé ekonomiky i pro vnější ekonomické vztahy. Mimo řady dílčích úkolů aktiv projednal zabezpečování tří hlavních činností ÚNM ve prospěch plného využívání čs. ekonomiky, na nichž se podílejí i orgány ČSLA, a to z hlediska ustanovení zákonů o technické normalizaci, o měrové službě a o státním zkušebnictví, na němž se podílí vedle řady civilních výzkumných ústavů a organizací 6 vojenských výzkumných a zkušebních středisek i vědeckovýzkumných pracovišť.

Otázky státního zkušebnictví jsou pro ČSLA zdánlivě zcela podružné. Ve skutečnosti však mají a budou mít značný význam nejen z hlediska ekonomiky ČSSR a tím i zvýšení možností odpovídající moderní výzbroje ČSLA, ale i z hlediska přímého podílu vojenských orgánů a organizací zapojených do problematiky státního zkušebnictví na jakost přímé i záložní či mobilizační výzbroje ČSLA v kategorii zabezpečující techniky používané též v civilním sektoru, bez níž by zůstal palebný systém v případě ozbrojeného konfliktu značně ochromen.

Podíl ČSLA na státním zkušebnictví

Ze 42 státních zkušeben (dále jen SZ), které jsou součástí vědeckovýzkumných a zkušebních ústavů, středisek, pracovišť, zařízení i vysokých škol je 6 státních zkušeben součástí vojenských výzkumných a zkušebních středisek i vědeckovýzkumných pracovišť VAAZ Brno. To znamená, že uvedené vojenské orgány byly po předchozím souhlasu příslušných orgánů MNO pověřeny státním zkušebnictvím ve zvláštních specializacích za současného přidělení odpovídajícího počtu pracovníků nad běžné tabulkové počty pověřených pracovišť cestou ÚNM. Jde o tato pracoviště v označení podle „Informace z oboru zkoušení a řízení jakosti“, vydávané veřejně Strojírenským zkušebním ústavem, Brno — Státní zkušebnou 202, jež je současně meziodborovým střediskem VTEI

[vědeckotechnických a ekonomických informací]:

— Výzkumné a zkušební středisko 080, Praha — Státní zkušebna 211,

— Výzkumné a zkušební středisko 040, Praha — Státní zkušebna 212,

— Katedra nauky o materiálu a bez-
třískového zpracování při VAAZ, Brno —
Státní zkušebna 221,

— Vědeckovýzkumné stavební pracoviš-
tě při VAAZ Brno — Státní zkušebna 222

— Výzkumné a zkušební středisko 150,
Praha — Státní zkušebna 226,

— Výzkumné a zkušební středisko 031,
Praha — Kbely — Státní zkušebna 228.

Vojenské státní zkušebny tvoří 14 %
z celkového počtu státních zkušeben
v ČSSR.

Největšími a nejvýznamnějšími vojen-
skými státními zkušebnami, které plní
souběžné úkoly nejen především pro ČSLA,
ale zároveň i pro celé naše národní hos-
podářství, jsou tedy výzkumná a zkušeb-
ní střediska VZS — 040 Praha a VZS —
080 Praha.

Význam státního zkušebnictví pro ČSLA

Význam státního zkušebnictví ve vojen-
ských organizacích je zdůrazněn pro
ČSLA v kategoriích techniky či prostřed-
ků používaných souběžně jak v civilním
sektoru, tak v ČSLA.

Formou hodnocení výrobků je prosa-
zováno ekonomickým tlakem zvýšení je-
jich jakosti, což má přímý vliv nejen na
provozní, ale i koncepční a funkční vlast-
nosti odpovídající hodnocené technice. Vy-
soká jakost např. nákladních automobilů,
automobilových přívěsů, motorů, mobilních
silničních jeřábů na automobilovém pod-
vozku, vyprošťovacích jeřábů na automo-
bilovém podvozku elektrických zdrojových
soustrojí všech kategorií pohonu, tahačů
a nosičů pro stavební stroje, lopatových
a korečkových rypadel, strojů pro odstra-
ňování sněhu, potápěčské techniky, trha-
nů, pohonných látek a ostatních bílých
produktů pro letectví, mazacích tuků a
mazadel pro letectví, padákové techniky
ap., má bezesporu značný význam pro
ČSLA nejen k zabezpečení zvýšené boje-
schopnosti v mírových podmínkách, ale
především z hlediska mobilizačního, ne-
boť záloha kvalitní techniky v civilním
sektoru dává možnost jejich využití také
v bojových či zabezpečujících i v terito-
riálních podmínkách.

Obdobná situace je v kategorii schvalo-
vání techniky a výrobků specifické funk-
ce vůbec; bezpečnost schvalování podlé-
hajících techniky zajišťovaná pro civilní
sektor má rovnocenný, ba v podstatě zvý-

šený význam v mobilizačních podmínkách,
kdy je možné počítat v některých přípa-
dech se sníženou kvalifikací obsluh zvý-
razněnou stresovými situacemi, čímž je
bezpečnost zdraví či života uživatele, v da-
ném případě vojenských obsluh tím více
zdůrazněna.

Svůj určitý význam pro ČSLA má i pro-
ces hodnotitelského řízení, jehož podstat-
nou částí jsou též zkoušky v terénních
podmínkách. V řadě případů byla hodno-
cená technika zasazena ve prospěch vo-
jenských útvarů či vojenských stavebních
organizací (např. automobilní jeřáby, zem-
ní stroje ap.), čímž bylo dosaženo rela-
tivně vysokých úspor (z lokálního hledis-
ka), nehledě na podíl při termínovém
plnění zadaných prací a úkolů.

Podstatným perspektivním prvkem
v kategorii hodnocení výrobků, používa-
ných souběžně pro civilní sektor i pro
ČSLA, eventuálně výrobků civilního sek-
toru použitelných v podmínkách ozbroje-
ného konfliktu pro ČSLA nebo ve pro-
spěch vojsk vůbec, je ta skutečnost, že
se výrobci často při řešení nové techniky
obraceli na státní zkušebny s žádostí
o posouzení perspektivnosti nejen pro ci-
vilní sektor, ale i pro armádu. V tako-
vých případech vliv státních zkušeben
může uspořit prostředky, které by bylo
nutné vynaložit na vývoj, pokud by již
předem příslušná vojenská státní zkušeb-
na neuplatnila na výrobce specifické vo-
jenské požadavky. Příkladem obdobného
případu byl přístup výrobce automobil-
ních jeřábů ČKD Slaný, který nabídku no-
vých TTD (technicko-technologických dat)
uplatňoval u SZ-212, takže nabízená TTD
mohla být upřesněna v podstatě na TTP
(takticko-technické požadavky). Vyřeše-
ním nového jeřábu, jehož TTD respektují
současné vojenské TTP, vznikají na jedné
straně úspory za vývoj mechanizační tech-
niky, na druhé straně přijde do používá-
ní v národním hospodářství technika, pou-
žitelná v případě potřeby ekvivalentně
i pro úkoly a účely armády.

Tohoto způsobu vlivu na výrobce bude
účelné perspektivně vhodně využít u elek-
trických zdrojových soustrojí, která tč.
v ČSLA prodávají fázi morálně technic-
ké životnosti.

Základní koncepce státního zkušebnictví

Zákon č. 30/1968 Sb. o státním zkušeb-
nictví specifikuje svůj vliv a výkon
do 3 kategorií:

— hodnocení stanovených výrobků,
při čemž se srovnávají jejich vlastnosti
s vlastnostmi obdobných výrobků před-
ních světových výrobců,

— schvalování stanovených výrobků před jejich uvedením do oběhu, jehož cílem je preventivní ochrana před výrobky, jež by mohly některými svými vlastnostmi způsobit vážnou újmu (na zdraví, životě, eventuálně újmu ekonomickou),
— kontroly zhodnocených a schválených výrobků uváděných do oběhu.

Při hodnocení zařadí státní zkušebna výrobek svým rozhodnutím do jednoho ze tří stupňů jakosti:

— do prvního stupně jakosti se zařazují výrobky výběrné jakosti, které nejen splňují požadavky stanovené státní zkušebnou, ale které se svými vlastnostmi plně vyrovnají srovnatelným výrobkům světové úrovně nebo je předčí, anebo tradiční výrobky vynikajících funkčních vlastností a estetické úrovně, jež jsou na světovém trhu zvláštností,

— do druhého stupně jakosti se zařazují výrobky dobré jakosti, jejichž vlastnosti splňují požadavky stanovené státní zkušebnou,

— do třetího stupně jakosti se zařazují ostatní výrobky.

Pokud výrobek vykáže v užitém hodnotě a funkčních vlastnostech hrubé závady, odmítne státní zkušebna zařadit jej do stupně jakosti, což znamená, že výrobek nemůže být uváděn do oběhu.

Zařazení výrobku do třetího stupně jakosti představuje pro výrobce finanční postih 10 % velkoobchodní ceny výrobků uvedených do oběhu po dobu platnosti rozhodnutí státní zkušebny (nejdéle 2 roky). Pokud je výrobek zařazen při opakovaném hodnocení opět do třetího stupně jakosti, zvyšuje se postih výrobce o 20 % velkoobchodní ceny odvodu uvedených finančních prostředků do státní pokladny.

Neschválené výrobky nesmějí být uváděny do oběhu.

Finanční postihy jsou donucovacím prostředkem pro výrobce či přihlašovatele vůbec (např. dovozce zahraničních výrobků v kategorii schvalování) k řešení opatření z hlediska zvýšení jakosti a bezpečnosti výrobků.

Vzhledem k tomu, že státní zkušebna vydává tzv. „Požadavky na hodnocení výrobek a podmínky hodnocení“, mohou v nich vojenské orgány (v kategorii vojenských státních zkušeben) uplatnit předem své požadavky a podmínky, což je opět pozitivní prvek státního zkušebnictví řešeného v ČSLA.

Státní zkušebnictví jako celek má význam nejen vnitrostátní, ale i mezinárodní, včetně ekonomických dopadů při exportu i u importu.

Specifikou státních zkušeben je, že byly vyhlášeny u vědeckovýzkumných a zkušebních ústavů, středisek, zařízení i škol, a to jak civilních (88 % SZ), tak i vojenských (14 % SZ). Pro výkon státního zkušebnictví byli přiděleni pracovníci pro přímou činnost hodnotitelskou, schvalovací a kontrolní. Avšak růstem povinností o úkoly státního zkušebnictví byl navíc zatížen „aparát“ každé z organizací, což nejvíce vynikne právě u vojenských státních zkušeben. Například náčelník vojenského střediska je současně ředitelem státní zkušebny, zástupce náčelníka střediska pro technický rozvoj je současně zástupcem ředitele státní zkušebny; náčelníci oddělení, v nichž jsou řešeny specializace SZ, jsou současně vedoucími specializovaných zkušeben.

Při komplexním posuzování vyhlášení státních zkušeben u dříve již plně fungujících organizací je dosahováno relativně vysoké socialistické racionalizace, neboť se uspoří kadrové i finanční nároky na tzv. správní aparát, u vojenských organizací na „náčelnickou skladbu“ (tzn. z hlediska vojenské státní zkušebny na řídicí aparát).

Z přehledu všech státních zkušeben v ČSSR, vyplývá, že v 27 případech z 42 případů, tj. 64 %, jsou státní zkušebny vyhlášeny u útvarů, v 6 případech, tj. ve 14 % u středisek, ve 4 případech, tj. v 10 procentech u vysokých škol a v 5 případech, tj. v 12 % u jiných zařízení (instituty, zkušebny ap.).

Práce vojenských státních zkušeben na mezinárodní úrovni

Významným úkolem státních zkušeben je i řešení problémů na mezinárodní úrovni v rámci RVHP.

Pro příklad uvedu zkušenosti vojenské státní zkušebny SZ-212, jež má určité styky se zkušebnami některých členských zemí RVHP, avšak zatím především po linii ministerstva stavebnictví, které tuto spolupráci podporuje a finančně hradí, ale pochopitelně ji usměrňuje především na otázky uživatelské. Jako příklad dílčích pozitivních výsledků je řada programů a porovnávacích provozních zkoušek projednaných a schválených při poradě odborníků na téma č. 9 SKS RVHP ve Varšavě a v září 1971, kde bylo projednáno a schváleno 7 programů, z čehož 2 programy byly československé a oba zpracované u SZ-212. Koncem dubna 1972 se zúčastnili zástupci SZ-212 porady odborníků SKS RVHP v Bratislavě na téma č. 9. Bylo schváleno po předchozím projednání 5 programů, z toho opět 2 československé,

oba zpracované u SZ-212. Z iniciativy čs. delegace ve Varšavě, jejíž jádro tvořili pracovníci SZ-212, byl na uvedeném jednání projednán a schválen nový obecný program srovnávacího provádění zkoušek stavebních strojů jako stálá metodika a pomůcka (tzv. maketa) pro zpracování konkrétních programů pro jednotlivé typy techniky. Celý elaborát byl zpracován do zasedání v Bratislavě, rovněž u SZ-212.

Z hlediska perspektivního plánu uvedené komise specialistů pro téma 9 RVHP hraje opět dominantní úlohu čs. delegace odborníků.

Všechny práce byly řešeny nad plán a v podstatě tak tomu bude i do budoucna. Proč uvedené skutečnosti zdůrazňuji. Státní zkušebny mohou sehrát významnou roli při specializaci výroby mezi členskými zeměmi RVHP. Otázku záruky jakosti a úrovně výrobků specializovaných do jedné země lze řešit nejlépe spoluprací a dohodou mezi příslušnými národními zkušebnami.

Význam mezinárodního navázání styků se specialisty především v rámci RVHP v jednotlivých oborech a specializacích je bezesporný a není jej nutné zvlášť zdůrazňovat.

Státní zkušebnictví ČSLA má svůj odpovídající význam nejen z hlediska československé ekonomiky, ale současně i pro zvyšování bojeschopnosti v kategorii zabezpečující techniky používané v případě ozbrojeného konfliktu pro vojenské účely. Jeho komplexním a soustavným řešením v kombinaci civilních i vojenských aspektů jsou plněny mimo jiné též úkoly socialistické racionalizace. Odpovídajícím způsobem přispívá státní zkušebnictví i k ekonomické integraci v rámci socialistického tábora pozitivním přístupem k řešení úkolů v kolektivech odborníků pro příslušná témata sekcí Stálých komisí RVHP.

Vojenské státní zkušebny jsou schopny splnit i morálně připraveny překročit úkoly stanovené XIV. sjezdem KSČ a zpřesněné v závěrech únorového zasedání ÚV KSČ.